

E. Tuğba ÖZEL KIZIL¹
Aslı YOLAÇ YARPUZ¹
Suat EKİNCİ¹
Mine SORGUN²
Engin D. TURAN¹

İletişim (Correspondance)

E. Tuğba ÖZEL KIZIL
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Psikiyatri Anabilim Dalı ANKARA
Tlf: 0312 595 69 34
e-mail: etugbaozel@yahoo.com

Geliş Tarihi: 07/03/2007
(Received)

Kabul Tarihi: 04/05/2007
(Accepted)

¹ Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Psikiyatri Anabilim Dalı ANKARA
² Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Nöroloji Anabilim Dalı ANKARA

ARAŞTIRMA

BİR GEROPSİKİYATRİ POLİKLİNİĞİNE BAŞVURAN DEPRESYONLU YAŞLILARDA İNTİHAR DAVRANIŞININ İNCELENMESİ

Öz

Giriş: Ülkemizde yaşlılarda intihar sıklığı diğer ülkelerle kıyaslandığında daha düşük bulunmaktadır. Yaşlıların sosyokültürel özellikleri nedeniyle intihar düşüncelerini pasif olarak ölme isteği biçiminde ifade ettikleri izlenmektedir. Ancak yaşlılık çağı depresyonunda intihar davranışının araştırıldığı çalışmalara rastlanmamaktadır. Bu çalışmada 65 yaş üstündeki depresyon hastalarında intihar düşüncesi, intihar girişimi ve ölme isteği sıklığının araştırılması ve çeşitli faktörlerle ilişkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem ve Gereç: Çalışmaya 65 yaş ve üstünde, DSM-IV tanı ölçütlerine göre majör depresyon tanısı alan hastalar (n=130) dahil edilmiştir. Depresyon şiddeti Yaşlılar için Depresyon Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Hastalarda son bir ay içerisinde intihar girişimi, intihar düşüncesi ve ölme isteğinin varlığı anket aracılığıyla sorgulanmıştır. Yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, yalnız yaşama, olumsuz yaşam olaylarının varlığı ve gelir durumu gibi faktörler ile intihar davranışlarının ilişkisi araştırılmıştır.

Bulgular: Çalışmaya alınan hastalarda intihar girişimi ve düşüncesi nadir bulunurken, %39'unun ölmeyi istediği saptanmıştır. Ölme isteği bulunan ve bulunmayanlar karşılaştırıldığında, ölmeyi isteyen hastaların daha az eğitilmiş olduğu, çoğunlukla kadınlardan oluştuğu ve depresyon şiddetinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Regresyon analizinde ise sadece depresyon şiddetinin yordayıcı olduğu ortaya çıkmıştır.

Sonuç: Depresyon şiddeti ile doğrudan ilişkili olan ölme isteğinin yaşlı nüfusta depresyon belirtisi olarak sayılması ve tedavide ele alınması gereklidir.

Anahtar sözcükler: Yaşlı, Depresyon, İntihar.

RESEARCH

INVESTIGATION OF SUICIDAL BEHAVIOR IN ELDERLY DEPRESSION PATIENTS ADMITTED TO A GEROPSYCHIATRY CLINIC

ABSTRACT

Introduction: Suicide rates in geriatric population are much lower in Turkey than other countries. These patients may repress their suicidal thoughts due to sociocultural reasons and express them as wish to die. However, no studies investigating suicidal behaviour in geriatric patients with depression exist. This study aimed to examine the frequency of suicidal thoughts, suicide attempts as well as wish to die and associated factors in geriatric patients with depression.

Materials and Method: This study included DSM-IV Major depression patients (n=130) who are 65 or older. Depression severity was evaluated by Geriatric Depression Scale. Suicidal behaviour was assessed by a questionnaire examining the presence of suicide attempts, suicide thoughts and wish to die. Associated factors like age, gender, education, marital status, living alone, income status and negative life events were also examined.

Results: While the rates of suicidal thoughts and suicide attempts were low, 39% of the patients reported "wish to die". The patients who wish to die were less educated, more depressed and mostly women. Only depression severity predicted the presence of wish to die in regression analysis.

Conclusion: Since "wish to die" was strongly correlated with severity of depression, it should be accepted as a symptom of depression and handled in treatment in elderly population.

Key words: Elderly, Depression, Suicide.

GİRİŞ

Yaşlılarda depresyon sık görülen ve yaşam kalitesini önemli ölçüde düşüren bir psikiyatrik bozukluktur. Yaşlılarda depresyon belirtilerinin genç nüfustan farklı olduğu, özellikle bedensel ve bilişsel belirtilerin ön plana çıktığı gözlenmektedir (1).

Bununla beraber yaşlı nüfusta intihar hızının da yüksek olduğu bildirilmektedir. Özellikle sanayileşmiş ülkelerde yaşlılarda intihar girişimi genç nüfusa göre daha yüksek bulunmuştur (2-4). Ancak ülkemizde yapılan çalışmalar ileri yaşlarda tamamlanmış intihar sıklığının diğer ülkelere kıyasla düşük olduğunu göstermektedir (5,6). 2003 yılı istatistiklerine bakıldığında intihar sonucu ölüm hızlarının 65-74 yaş arasında %5.66, 75 yaş ve üstünde ise %3.77 olduğu görülmektedir. Bu yaş gruplarında intihar hızları erkeklerde kadınlara göre iki kat daha fazladır (7). Ancak, ülkemizde yaşlılarda depresyon yaygınlığı ve risk faktörlerinin araştırıldığı çalışmalar bulunurken, yaşlılık çağı depresyonunda intihar davranışlarının araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Depresyon yaygınlığının araştırıldığı çalışmalarda depresyon belirtileri genellikle Yaşlılar için Depresyon Ölçeği (YDÖ) kullanılarak değerlendirilmektedir (8-10). Ancak YDÖ'de de intihar düşüncesi doğrudan sorgulanmamaktadır. Yalnızca bir maddede (15. madde) "Sizce şu anda yaşıyor olmak çok güzel birşey midir?" biçiminde dolaylı olarak kişinin yaşama isteği değerlendirilmektedir (11). Heisel ve ark. yaptıkları bir çalışmada, YDÖ'nin bazı maddelerinin (3, 9, 15, 17 ve 22. maddelerin) yüksek intihar riski ile ilişkili olduğu bulunmuştur (12). Ancak bu ölçeğin yaşlılarda intihar düşüncesini yordamadaki gücünü araştırın ve etkinliğini gösteren yeterince çalışma bulunmamaktadır. Türkiye'de yapılan bir çalışmada yaşlılık çağı depresyonunda YDÖ maddelerinden depresyon tanısı için öne çıkan maddeler araştırılmış, ancak 15. maddenin depresyonu ayırtma özelliğinin bulunmadığı saptanmıştır (13). Dolayısıyla, ülkemizde yaşlılık çağı depresyonunda intihar düşünceleri hakkında yeterli bilgi bulunmadığı söylenebilir.

Klinik gözlemlerden yola çıkılarak toplumda yaşlı depresyon hastalarında intihar düşüncelerinin başlıca yakınmalar arasında bulunmadığı, sosyokültürel nedenlerle bu düşüncelerin baskılandığı ve ölme isteği biçiminde dile getirildiği izlenimi edinilmiştir.

Bu çalışmada depresyonu olan yaşlı hastalarda intihar düşüncesi, intihar girişimi ve ölme isteği sıklığının araştırılması ve depresyon için risk oluşturduğu gösterilen bazı faktörlerle (sosyo-demografik özellikler, yalnız yaşama, olumsuz yaşam olayları, gelir durumu) ilişkilerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmaya Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Geropsikiyatri polikliniğine 2005-2007 yılları arasında sırasıyla başvuran, DSM-IV tanı ölçütlerine göre Majör depresyon tanısı alan 65 yaş ve üstü hastalar (n=130) dahil edilmiştir. Hastalarda depresyon şiddetini değerlendirmek için YDÖ uygulanmıştır. YDÖ yüz yüze görüşme ile uygulanan bir ölçek olup toplam 30 sorudan oluşmaktadır. Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Ertan ve arkadaşları ile Sağduyu tarafından yapılmıştır (14,15).

Hastaların bilişsel durumlarını değerlendirmek için Standardize Mini Mental Test (SMMT) uygulanmıştır. SMMT'nin eğitilmiş ve eğitimsizler için olmak üzere iki ayrı formu bulunmaktadır; buna göre 5 yılın altında eğitim gören hastalara eğitimsizler için olan formu, 5 yıl ve üzerinde eğitim gören hastalara eğitilmişler için olan formu kullanılmıştır. Her iki ölçeğin de Türkçe formlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır (16-18). İntihar düşüncelerini sağlıklı olarak değerlendirebilmek amacıyla SMMT'ye göre orta-ağır derecede bilişsel bozukluğu olan (SMMT puanı 15 puanın altında olan) hastalar çalışma kapsamına alınmamıştır. Hastalarda intihar davranışını değerlendirmek için yazarlar tarafından geliştirilen bir anket uygulanmıştır. Bu ankette hastalara son bir ay içinde intihar düşünceleri olup olmadığı, intihar girişiminde bulunup bulunmadıkları ve ölme isteği düşünceleri olup olmadığı sorulmuştur. Ölme isteği "keşke ölsem biçiminde düşünceler oluyor mu?" sorusu ile değerlendirilmiştir. Yanıtlar "var" ya da "yok" olarak kaydedilmiştir. Grupların karşılaştırılmasında sürekli değişkenler için t testi, kategorik değişkenler için X² testi, faktörlerin etkisinin araştırılması için lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Tüm istatistiksel analizler SPSS 13.0 ile yapılmıştır.

Tablo 1— Hastaların intihar girişimi, intihar düşüncesi ve ölme isteği sıklıkları.

	n	%
İntihar girişimi		
Var	2	4.6
Yok	128	95.4
İntihar düşüncesi		
Var	6	1.5
Yok	124	98.5
Ölme isteği		
Var	51	39.2
Yok	79	60.8

Tablo 2— Ölme isteği olan ve olmayan hastaların ortalama yaş, eğitim süresi ve YDÖ puanları açısından karşılaştırılması.

	Ölme İsteği Olanlar	Ölme İsteği Olmayanlar	İstatistiksel Anlamlılık
Yaş	72.08± 5.75	71.02± 6.23	t=-0.97, p=0.334
Toplam eğitim süresi (yıl)	3.27 ±3.83	5.08 ±4.75	t= 2.27, p= 0.025*
YDÖ puanı	18.37± 5.30	15.10 ±4.85	t=-3.61, p<0.001*
Cinsiyet (K/E)	44/7	57/22	X ² =3.56, p=0.05

YDÖ: Yaşlılar için Depresyon Ölçeği

*P<0.05

SONUÇLAR

Çalışmaya katılan hastaların (n=130) yaş ortalaması 71.43 ± 6.04 olup, hastaların çoğu kadınlardan (n=101, %77.7) oluşmaktadır. Ortalama eğitim süresi 4.36±4.49 yıldır. Hastaların 67'si (%51.5) evli, 63'ü (%48.5) duldur. Hastaların 78'i (%60) ev hanımı, 46'sı (%35.4) emekli, 5'i çalışmayan (%3.8), 1'i (%0.8) ise serbest çalışan kişilerdir. Hastaların hepsi evde yaşamakta olup, çoğu (%75.4, n=98) yakınlarıyla birlikte oturmaktadır. Bir hasta dışında tüm hastaların sosyal güvencesi olduğu, 119'unun (%91.5) da kendine ait geliri olduğu saptanmıştır. Hastaların 49'u (%37.7) son bir ay içerisinde yaşamını etkileyen olumsuz bir olay yaşadığını bildirmiştir. Hastaların YDÖ puanları ortalaması 16.38 ± 5.26 olarak saptanmıştır. İntihar girişimi, intihar düşüncesi ve ölme isteği sıklıkları Tablo 1'de verilmiştir.

Ölme isteği bulunan hastaların YDÖ puanlarının olmayanlara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu ve bu hastaların eğitim sürelerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Yaş açısından iki grup arasında anlamlı fark bulunmamıştır. İki grup cinsiyet açısından karşılaştırıldığında ise ölme isteği olan hastaların çoğunun kadın olduğu (%84.4) bulunmuştur, aradaki fark anlamlılık sınırındadır (Tablo-2).

Medeni durum, yalnız yaşama, olumsuz yaşam olaylarının varlığı ya da gelir durumu açısından iki grup arasında anlamlı

fark bulunmamıştır (p>0.05). Ölme isteğinin varlığı bağımlı, kadın cinsiyeti, YDÖ toplam puanı, eğitim düzeyi bağımsız değişken olarak alınan lojistik regresyon analizinde yalnızca YDÖ toplam puanının ölme isteğini yordadığı saptanmıştır (Tablo-3).

TARTIŞMA

Yaşlılık çağı depresyonunda intihar davranışının araştırıldığı bu çalışmada hastalarda intihar girişimi ya da düşüncesinin nadir olduğu, buna karşılık azımsanamayacak oranda (%39) ölme isteği bulunduğu saptanmıştır. Bu yaş grubunda aile bağlarının güçlü olması, kültürel ve dini faktörlerin etkisiyle intihar davranışının az görüldüğü üzerinde durulmaktadır (19). Bununla beraber çalışmanın örnekleminin evde yaşayan ve sosyal güvencesi bulunan hastalardan oluşması da intihar düşünce ve girişiminin nadir görülmesine katkıda bulunmuş olabilir. Ayrıca bu yaş grubunda intihar girişimlerinin erkeklerde daha sık görüldüğü göz önüne alınırsa örneklemin büyük çoğunluğunun kadınlardan oluşması da intihar girişimleri ya da düşüncelerinin nadir bulunmuş olmasına yol açmış olabilir.

Bu çalışmada ölme isteğinin yaşlılarda depresyonda sık görüldüğü ve depresyon şiddeti ile de ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu sonuç ölme isteği varlığının yaşlı nüfusta depresyon belirtisi olarak sayılabileceğini desteklemektedir. Yaşlılık çağı depresyonunda ölme isteğinin varlığı intihar riskini değerlendirmek açısından önemlidir. Bu konuda hasta yakınları uyarılabileceği gibi, hastaların yakından izlenmesi de söz konusu olabilir.

Çalışmanın en önemli kısıtlılığı hastaların premorbid ölme istekleri bulunup bulunmadığının değerlendirilememiş olmasıdır. İntihar düşüncesi ve girişimi sıklığının düşük olması nedeniyle yordayıcı faktörler de araştırılmamıştır. Ancak bu çalışmada yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet, medeni durum, yalnız yaşama, olumsuz yaşam olaylarının varlığı veya gelir durumunun ölme isteğini etkilemediği saptanmıştır.

Sonuç olarak, ülkemizde yaşlılık çağı depresyonunda intihar düşüncelerinin yanı sıra ölme isteğinin de sorgulanması ve depresyon tanısı için yapılan değerlendirmede ve tedavi yanıtının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gereklidir. Ancak, bu konuda geniş örneklemlerde yapılacak çalışmalara ve depresyonu olan ve olmayan yaşlıların ölme isteği bakımından kıyaslandığı çalışmalara da gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3— Ölme isteğini etkileyen faktörlerin lojistik regresyon analizi ile incelenmesi.

	B	S.E.	P
YDÖ toplam puanı	.117	.041	.004*
Cinsiyet	-.323	.529	.542
Toplam eğitim süresi	-.075	.049	.123

KAYNAKLAR

1. Yüksel N. Yaşlılık çağı depresyonları. *Türk Geriatri Dergisi* 1998; 1 (1):19-23.
2. McClure CMG. Suicides in England and Wales, 1975-1984. *British Journal of Psychiatry* 1987; 50: 309-314.
3. Osgood NJ. Suicide in the elderly: etiology and assessment. *International Review of Psychiatry* 1992; 4: 217-223.
4. Alexopoulos GS. Depression in the elderly. *Lancet* 2005; 365 (9475):1961-70.
5. Sayıl I, Devrimci-Ozguven H. WHO/EURO Multicentre Study of Suicidal Behaviour. Suicide and suicide attempts in Ankara in 1998: results of the WHO/EURO Multicentre Study of Suicidal Behaviour. *Crisis* 2002; 23 (1):11-6.
6. Azmak AD. Suicides in Trakya region, Turkey, from 1984 to 2004. *Med Sci Law*, 2006; 46 (1):19-30.
7. Türkiye İstatistik Kurumu, Yaşa göre İntihar Oranları Preistatistik Tablosu, 2003. <http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do> internet adresinden indirildi.
8. Maral I, Aslan S, İlhan MN ve ark. Depresyon yaygınlığı ve risk etkenleri: huzurevinde ve evde yaşayan yaşlılarda karşılaştırma- lı bir çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2001; 12 (4):251-259.
9. Demet MM, Taşkın EO, Deniz F ve ark. İ. Manisa Huzurevle- rinde Kalan Yaşlılarda Depresyon Belirtilerinin Yaygınlığı ve İlişkili Risk Etkenleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*,2002;13 (4):290- 299.
10. Kulaksızoğlu IB, Gürvit H, Polat A ve ark. Unrecognized dep- resion in community-dwelling elderly persons in İstanbul. *International Psychogeriatrics*, 2005; 17(2): 303-312.
11. Ertan E, Eker E ve Gürgeç C. Reliability, validity, factor struc- ture of the Geriatric Depression Scale in Turkish elderly: are there different factor structures for different cultures? *International Psychogeriatrics* 2000; 12: 163-172.
12. Heisel MJ, Flett GL, Duberstein PR ve ark. Does the geriatric depression scale (GDS) distinguish between older adults with high versus low levels of suicidal ideation? *Am J Geriatr Psychiatry* 2005; 13 (10):876-83.
13. Özdemir F, Taştekin N, Kokino S ve ark. Yaşlılarda görülen depresyonda geriatrik depresyon skalasında hangi sorular daha değerlidir ? *Türk Geriatri Dergisi* 2004; 7 (4):184-190.
14. Sağduyu A. Yaşlılar İçin Depresyon Ölçeği: Hamilton Depres- yon Ölçeği ile karşılaştırmalı güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi* 1997; 8 (1): 3-9.
15. Folstein M, Folstein S, McHugh PR. Mini-mental state: a prac- tical method for grading the cognitive state of patients for the clinician. *J Psychiatr Res* 1975; 12:189-198.
16. Güngen C, Ertan T, Eker E ve ark. The standardized mini men- tal state examination in Turkish. 9th Congress of International Psychogeriatric Association, 1999; August 15-20, Vancouver, Canada.
17. Ertan T, Eker E, Güngen C ve ark. The Standardized Mini Mental State Examination for illiterate Turkish elderly popula- tion. 2nd International Symposium on Neurophysiological and Neuropsychological Assessment of Mental and Behavioral Di- sorders; Bursa, 1999.
18. Sakauye K. Ethnocultural Aspects of Aging in Mental Health. In: Sadavoy J, Jarvik LF, Grossberg GT, Meyers BS (eds), *Comprehensive Textbook of Geriatric Psychiatry*, Third Edition, W W Norton & Company, New York, 2004; pp 225-250.
19. Blazer DG. The psychiatric interview of older adults. In: Blazer DG, Steffens DC, Busse EW (Eds), *Textbook of Geriatric Psychiatry*, American Psychiatric Publishing, Arlington, 1982; pp 170.